

РЭСПУБЛІКА БЕЛАРУСЬ НА СТАРОНКАХ
ПОЛЬСКАГА ВYДАННЯ “GAZETA WYBORCZA”.
ВЫБРАНЫЯ АСПЕКТЫ ЗА 1994, 2001, 2006,
2011 ГАДЫ

АЛЯКСАНДР ЛАНЕЎСКИ

Анотацыя: У тэзісах разглядаецца вобраз Рэспублікі Беларусь на старонках найбуйнейшага польскага выдання “Gazeta Wyborcza” за 1994, 2001, 2006, 2011 гады. Аўтар аналізуе праблематыку, звязаную з тэмай Беларусі, якую ў штодзённіку прэзэнтуюць польскія журналісты. Таксама звятаецца ўвага на ўплыў аналізаванай публіцыстыкі на фармаванне стэрэатыпаў пра беларусаў сярод палякаў.

Ключавыя словы: Беларусь, Лукашэнка, стэрэатыпы, Польшча, “Gazeta Wyborcza”.

THE REPUBLIC OF BELARUS ON THE PAGES
OF THE POLISH PERIODICAL “GAZETA WYBORCZA”.
SELECTED ASPECTS FROM 1994, 2001, 2006, 2011

Abstract: The article considers the view of the Republic of Belarus on the pages of a major Polish newspaper “Gazeta Wyborcza” in 1994, 2001, 2006, and 2011. The author analyzes the problems connected with the subject of Belarus as presented by Polish journalists. Also, the author draws attention to the impact of the analyzed journalist materials on shaping stereotypes of Belarusians among Poles.

Keywords: Belarus, Lukashenka, Stereotypes, Poland, Gazeta Wyborcza.

“Gazeta Wyborcza” з’яўляецца адным з найбольш папулярных агульнапольскіх грамадска-палітычных штодзённікаў. За амаль 25-гадовае існаванне наклад газеты дасягаў больш за 500 000 асобнікаў. Ад траўня 1989 года газета эвалюцыянавала ад апазіцыйнага да мейн-стрымнага выдання і натуральным чынам заняла месца адной з найбольш уплывовых інфармацыйных крыніц на польскай медыя-прасторы (Instytut Monitorowania Mediów, 2003–2013). У 2001 годзе пачаў працу інтэрнэт-партал *gazeta.pl*.

Аднак “Gazeta Wyborcza” з’яўляецца крыніцай, якая часткова памножвае стэрэатыпы пра Беларусь (Kliabana, 2010: 33). Актуальна мы назіраем адсутнасць грунтоўных даследаванняў польскіх інфармацыйных рэсурсаў у дачыненні да беларускай праблематыкі (цікава, што сярод дыпломных прац студэнтаў польскіх ВНУ гэтая тэма належыць да даволі папулярных. Гл. Katedra Białorutenistyki UW, 2013; Wydział Nauk Humanistycznych KUL, 2013). Але менавіта медыя ўяўляюць сабой асноўную крыніцу ведаў пра Беларусь (Smułkowa, 2005: 13–22; Garbaniuk, Lewicka i Razmus, 2010: 185–187). У гэтай сувязі, аналіз “Gazeta Wyborcza” можа стаць цікавым матэрыялам на тэму стэрэатыпаў і ўзроўню зацікаўлення Беларуссю з боку польскага грамадства.

На працягу ўсяго існавання незалежнай Беларусі ў краіне адбываюцца грамадска-палітычныя канфлікты, эскалацыя якіх звязана з прэзідэнцкімі выбарамі. Менавіта таму мы даследавалі тэксты за 1994, 2001, 2006 і 2011 гады, якія яскрава адлюстроўваюць агульную тэндэнцыю вобраза Беларусі на старонках уплывовай польскай газеты. Трэба адзначыць, што сярод польскай прэсы толькі “Gazeta Wyborcza” мае пастаяннага прадстаўніка ў Беларусі. Менавіта журналіст Анджэй Пачобут у значнай ступені прычыняецца да асвятлення падзей у Беларусі. Паказальна тое, што ў 2011 годзе ён стаў адной з асноўных тэм газеты. Менавіта тады з’явілася вялікая колькасць артыкулаў, прысвечаных Пачобуту, які ў той час знаходзіўся пад следствам. Варта дадаць, што Пачобут таксама з’яўляецца аўтарам кнігі пра Беларусь на польскай мове (Poczobut, 2013). Сярод іншых аўтараў у аналізаваным перыядзе выдзяляюцца: Цэзары Галіньскі (Cezary Galiński), Вацлаў Радзівіновіч (Wacław Radziwinowicz), Лукаш Адамскі (Łukasz Adamski), Агнешка Ліхнэровіч (Agnieszka Lichnerowicz) і іншыя. У штодзённіку практычна не сустракаюцца разбудаваныя і змястоўныя артыкулы на тэму Беларусі, пераважаюць малыя інфармацыйныя звесткі і інтэрв’ю. У ролі экспертаў найчасцей выступаюць беларускія апазіцыйныя палітыкі і праваабаронцы, але таксама гісторыкі, эканамісты і палітолагі.

У даследаванні выкарыстоўваўся аналіз зместу артыкулаў, фельетонаў і інтэрв’ю, якія непасрэдна тычыліся Беларусі. Метадам прагля-

ду больш за 1200 нумароў “Gazeta Wyborcza” было прааналізавана каля 500 тэкстаў. Дадаткова аналіз быў дапоўнены матэрыяламі з Інтэрнэту, а таксама некалькімі публікацыямі, якія адносяцца да тэмы даследавання.

Дамінуючую пазіцыю ў кантэксце асвятлення грамадска-палітычнага жыцця ў Беларусі займае Аляксандар Лукашэнка. Да імя першага прэзідэнта Беларусі адносіцца значная большасць артыкулаў, таму інфармацыя пра Беларусь мае персаналізаваны характар. Падобная дынаміка праглядаецца ў назвах артыкулаў: у 1994 годзе сярод 80 артыкулаў толькі 5 у назве мела слова “Лукашэнка”), у 2006 годзе на 150 тэкстаў такіх артыкулаў было каля 50, у 2001 годзе на 70 артыкулаў 15 было з прозвішчам прэзідэнта, у 2011 годзе гэтая лічба павялічылася да 75 на 200 артыкулаў. Незалежна ад “дыктатарскага” аблічча Лукашэнкі і інфармацыі, якая яго кампраметуе, вострыя сатырычныя ці абразлівыя тэксты практычна адсутнічаюць. Побач з прэзідэнтам на старонках “Gazeta Wyborcza” усе больш увагі прысвячаецца іншым асобам. У 2006 годзе такой асобай стаў Аляксандр Мілінкевіч, а ў 2011 годзе – Анджэй Пачобут і палітвязні.

Рэспубліка Беларусь выступае як спадчынніца традыцый СССР. У гістарычным кантэксце двух апошніх дзесяцігоддзяў беларускі народ уяўляе сабой кантраст: інтэлігенцыя са сталіцы, беларускамоўная, свядомая і нешматлікая, існуе разам з жыхарамі вёсак і малых гарадоў, для якіх хапае таго, што “няма вайны”. Да першай катэгорыі беларусаў натуральна адносіцца і беларуская апазіцыя. Нягледзячы на ідэалізацыю і прасоўванне яе станоўчага іміджу на старонках газеты, апазіцыя выглядае дастаткова слабай і раздробненай.

Сітуацыя ў краіне ёсць не што іншае, як “апошняя дыктатура сучаснай Еўропы”, дзе пастаянна адбываюцца рэпрэсіі ў дачыненні да грамадства. Адсутнічае свабода слова і сходаў, не шануюцца правы чалавека. Цягам усяго прэзідэнцтва Лукашэнкі зачыняюцца незалежныя медыя, адбываецца пераслед, знікненне і арышты грамадскіх і палітычных дзеячаў, журналістаў і праваабаронцаў, фальсіфікуюцца выбары, а адносіны з Захадам застаюцца напружанымі. Рэгулярна падкрэсліваецца гаспадарчы заняпад Беларусі, які падаецца як натуральнае наступства палітыкі прэзідэнта краіны.

У цэлым Рэспубліка Беларусь выступае як “губерня Расіі”, якая паступова губляе сваю гаспадарчаю незалежнасць пад уплывам палітыкі ўсходняга суседа. У міжнароднай палітыцы Беларусь часта разглядаецца ў кантэксце ўзаемаадносін з Расійскай Федэрацыяй, але таксама Еўразвязам і Польшчай. Заходні сусед выступае не толькі як краіна, больш развітая ў эканамічным і палітычным плане, але як пасрэднік і ад-

вакат паміж Еўразвязам і Беларуссю. Менавіта за гэта беларускія ўлады абвінавачваюць Польшчу ў пастаянных спробах дэстабілізацыі сітуацыі ў краіне. Аднак журналісты даволі часта ставяцца крытычна да дзейнасці польскіх і еўрапейскіх палітыкаў, якія не маюць абдуманнага сцэнара на-конт Беларусі. Нягледзячы на гэта, можна сустрэць меркаванні, што менавіта ад саміх беларусаў залежыць далейшы лёс краіны.

Папулярнай тэмай газеты таксама з'яўляецца сітуацыя польскай меншасці ў Беларусі. Закранаецца праблематыка мовы і культуры, якую аўтары непасрэдна звязваюць з палітыкай. Адзначаецца складаная сітуацыя беларускіх артыстаў і мастакоў, для якіх Польшча прадстаўляе свабодныя пляцоўкі для самарэалізацыі.

Такім чынам, Рэспубліка Беларусь на старонках “Gazeta Wyborcza” у 1994, 2001, 2006, 2011 гады заставалася “краінай дрэнных навінаў”: з дыктатарскім рэжымам, адсутнасцю дэмакратыі, гаспадарчымі крызісамі, залежнасцю ад Расіі, ахвярнай, але неэфектыўнай апазіцыяй, падзеленым грамадствам, якое шукае сваю ідэнтычнасць, і добрым суседам – Польшчай, якая з'яўляецца гаспадарчым і дэмакратычным лідарам у рэгіёне Усходняй Еўропы і аказвае пастаянную дапамогу беларусам. Падобную сітуацыю можна назіраць і ў іншых польскіх медыях, якія фарміруюць “палітычныя мікробразы” і вызначаюцца негатыўным асвятленнем падзей у Беларусі (Bojar, Gołębiewska i Kurczewska, 2003).

Бібліяграфія

1. Bojar, Hanna, Gołębiewska, Maria i Kurczewska, Joanna (2003). *Wizerunki Słowacji, Białorusi, Węgier, Litwy, Republiki Czeskiej, Ukrainy, Rosji, Francji i Niemiec w wybranych polskich mediach publicznych i komercyjnych: komunikat z badań przedłożony Polskiemu Instytutowi Spraw Międzynarodowych*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
2. Garbaniuk, Oleg, Lewicka, Dorota i Razmus, Wiktor (2010). „Wizerunek Białorusi, Rosji i Ukrainy wśród Polaków: analiza wolnych skojarzeń”, *Rocznik Nauk Społecznych*, t. 2 (38): 185–187.
3. “Gazeta Wyborcza” 1994, 2001, 2006, 2011.
4. Katedra Białorutenistyki UW. Rejestr prac magisterskich, *KB.UW. EDU.PL*, URL (доступ 08.09.2013): <http://www.kb.uw.edu.pl/Rejestr%20prac%20magisterskich%20KB.pdf>
5. Kliabanau, Dzmitry (2010). “Wizerunek Białorusi w polskich mediach: stereotypy a rzeczywistość,” w Mieczysław Smoleń (red.), *Białoruś – „terra incognita”*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

6. Najbardziej opiniotwórcze media. Raporty 2003–2013, *INSTYTUT.COM.PL*, URL (доступ 08.01.2014): <http://www.instytut.com.pl/raporty>
7. Poczobut, Andrzej (2013). *System Białoruś*, Gliwice: Helion Wydawnictwo.
8. Smułkowa, Elżbieta (2005). “Różne aspekty spostrzegania współczesnej Białorusi”, w Henryk Chałupczak i Elżbieta Michalik (red.), *Polska–Białoruś. Problemy sąsiedztwa*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
9. Wydział Nauk Humanistycznych KUL. Prace magisterskie, *KUL.PL*, URL (доступ 08.09.2013): http://www.kul.pl/prace-magisterskie,art_4322.html